

Plyndringen

Men næppe var toldvæsenets folk borte fra stedet, for der kom røre i myretuen.

Først var det en mængde hoveder, der blev stykket ud fra husene rundt om. Så kom kroppene med. Og på et øjeblik var der i landsbygaden samlet en skare harmfnysende mennesker, hvis tal stadig øgedes.

Der blev snakket op og gjort bevægelser med arme og ben. Og pludselig, før nogen rigtig kunne forklare, hvorledes det gik til, var en halv snes personer i drift hen mod smedens hus.

”Vi skal gi’ dem forsegling!” råbte én og drev en økse ind mellem brædderne i husets gavl.

”Hvad fanden står I dér og glør efter!” råbte en anden til de to mænd, der havde vagt. ”Forsvind, eller vi skal flække skallen på jer!”

”Kom her og tag et tag med!” råbte en tredje, idet han brasede med skulderen ind mod den skrøbelige bræddemur.

På mindre end to minutter var der gjort hul. Og som vilde trængte flokken ind, én efter én.

Indenfor fik man fat på en stige, der sattes op til loftet. Man entrede til vejrs, åbnede en luge i gavlen oven over det kunstigt frembragte hul. Og nu gik det rask med at lange varerne fra hånd til hånd ud gennem lugen.

Et par timer tog det dog at få ryddet loftet og få varerne transporteret bort. Men da den halve snes mennesker, som havde udført arbejdet, forføjede sig bort, var der også som blæst på smedens loft.

Og på samme måde gik det dernæst ved og i R. E. Petersens hus.

Det var blevet hen mod midnat, da oprørerne nåede derhen. Men desmere rapt gik det med at få tømt det forseglede lager. Her tog man en vindueskarm ud for at kunne stige ind i huset og udplyndre det.

Før plyndringen hos smeden endnu var fuldført, kom der til Ommel syv mand i båd, - syv mand, som med iver gav sig til at deltage i varernes bortbringning.

Og fra landsiden, fra Ærøskøbing-siden, kom flere vogne, som fik læs – trods mørket – og som gentagne gange kom igen i nattens løb for at forsynes med ny last.

Der var travlhed i Ommel!

Den næste morgen kom toldforvalter Hornemann tilbage med sine folk.

For at få en lang næse!

Men denne næse ville han naturligvis ikke lade sidde på sig. Hans karavane om aftenen havde for resten været udsat for et røverisk angreb, og han var på forhånd opsat på at få lys i den hele smugler-affære.

Han henvendte sig derfor straks til landfogeden, etatsråd Carstens og anmodede om, at retten ville tage sagen i sin hånd. Etatsråd Carstens sagde ja, men smilede og rystede på hovedet.

To dage derefter kaldte han de fire hus-vagter til sig. Han tog dem ”for” alle på en gang. Og nu fik han at vide, at ca. ti personer, der var vagterne ”aldeles ubekendte”, havde plyndret smedens hus og truet posterne til at trække sig tilbage, - at et noget lignende skuespil havde tildraget sig ved det andet hus, hvor de plyndrende dog havde været endnu talrigere, men lige så ubekendte, - - andet og mere fik han ikke ud af dem.

Heller ikke afhøringen af Wrøgeren og sandemanden bragte noget resultat. Og dermed afsluttede etatsråd Carstens undersøgelsen, uden at afhøre flere. En kort beretning om forhøret sendte han under 25de oktober til det kongelige General-Toldkammer og Kommerce-Kollegium. En beretning, der skulle give anledning til en i de danske embedsmands-annaler før eller senere ukendt skandale.

IV

Svendborg-købmanden og hans datter.

Otte dage efter smugleriet og plyndringen i Ommel, nemlig lørdag den 23de oktober, ankom købmand Thomas Hansen fra Svendborg til Ærøskøbing.

Han var ledsaget af sin nydelige unge datter Laurine, der var forlovet med den unge, hæderlige Ærøskøbing-købmand Peter Jensen.

Mens han selv stod af ved apoteket, gik datteren videre hen til sin fæstemand, hvor fader og datter senere skulle mødes, når Thomas Hansen havde udrettet nogle vigtige ærinder, der syntes at optage hans tanker helt og holdent.

For at forstå af hvad art disse ærinder var, er det nødvendigt at anskue situationen på Ærø efter begivenhederne i Ommel.

Alle mennesker talte selvfølgelig om det, der var sket. Og da smuglerkomplottet var meget omfattende, kunne det ikke undgås, at man hurtigt var på det rene med, hvem det var, der havde været på spil, -- særlig da hovedmændene efter det betydningsløse forhør optrådte med en eksempelløs dristighed.

Ethvert barn vidste da også, at Fich ved en kækt lagt slagplan var kommen i besiddelse af størsteparten af de varer, toldvæsenet havde beslaglagt for ham.

Og kundskaben herom udbredtes til Fyn og Langeland, hvor der sad mange købmænd, som var højligt interesserede i sagen, - Fich havde for deres regning indbragt varer fra Lybæk, varer, som han altså skulle smugle ind i landet for dem.

Disse købmænd sad og ventede og ventede, i håb om at spørge nyt fra hr. Fich. Men de hørte intet som helst.

Og så drog da den ene efter den anden til Ærø for at høre om deres varers skæbne og bevirke disses udlevering af smuglernes hænder – selv om det skulle koste pengelige ofre. De fleste gjorde dog den sørgelige erfaring, at på Ærø stod ganske vist enhver til tjeneste med de omstændeligste og pålideligste oplysninger om varerne, men man formåede kun at skaffe spørgeren lidet eller intet af varerne selv.

Navnlig fik mægler Rothe i Ærøskøbing mange besøg på dette tidspunkt. Toldvæsenet havde nemlig brugt ham til at taksere den portion varer, Hornemann havde bragt fra Ommel til Ærø, og han havde derved fået en fortegnelse over disse varers mærker. Altså var han god til at sige, om de varer, som de fremmede købmænd savnede, befandt sig hos toldvæsenet eller – andet steds.

Købmand Thomas Hansen fra Svendborg var netop i den stilling at skulle søge efter sine udeblevne, indsmuglede varer. Og efter at han havde modtaget en lille information på apoteket, tog også han retning mod mægler Rothe.

Mægleren kiggede på sin liste – og meddelte ham, at Thomas Hansens varer var kommet toldvæsenet i hænde.

Således underrettet henvendte han sig da til Johannes Fich, der havde lager på Vestergade.

Fich gjorde så vidt muligt aldrig nogen røverkugle af sit hjerte. Gud og hvermand vidste, hvad hans næringsvej var, nemlig at indsmugle varer fra Lybæk for købmænd på Ærø, Langeland og Fyn, losse dem af ved Ommel, Bornis eller Halmø og derpå hemmeligt bringe dem videre i både til deres bestemmelsessted, et forehavende, hvortil han særlig fik hjælp af den forhenværende postfører Rasmus Fyhn, også kaldet Rasmus Post.

Han var med andre ord en fremragende smugleranfører. Og det var han åbenbart stolt over at være, - så vist som han satte en ære i mod og snilde!

Men i dette tilfælde, hvor Thomas Hansen kom til ham for at få sine allerede betalte varer, var han nærmere at ligne ved en lukket bog end et åbent hjerte.

Han havde ikke Thomas Hansens varer. Og hvis toldvæsenet ikke heller havde dem, måtte de været gået tabt, - der var sket ne mængde rapserier....

Andet svar kunne den store Johannes Fich ikke give. Og andet svar modtog Thomas Hansen heller ikke.

Men den Svendborg købmand var selvfølgelig alt andet end glad ved dette negative resultat. Og mens Laurine tålmodigt ventede hos den unge Ærøskøbing-købmand – tålmodigt, fordi hun jo havde behageligt selskab – gik hendes fader til den velvillige pastor Leth *) for ved hans hjælp at forsøge på at komme til sin delvise ret.

Pastor Leth tog ham med til etatsråd Carstens og bevægede denne til at lade Fich kalde.

Og se! Det vidunderlige skete.

Da etatsråd Carstens havde talt fornuftigt med smugleren, gav denne et par timer efter Thomas Hansen anvisning på, hvor han kunne få sine varer. De beroede hos handelskonen Cicilie Marie Pedersen, etatsråd Carstens svigerinde!

På hendes loft modtog købmanden lidt senere alle sagerne, og han overgav dem med det samme til apoteker Rasmussen, for at denne ved lejlighed kunne skaffe dem oversendt til Fyn ved bådførerne Rasmus Fyhns og Christen Viborgs hjælp.

For resten måtte Cicilie Marie Pedersen døje den tort, at man sigtede hende for at have ”knebet” af varerne. Nogle af sækkene var nemlig åbne og en del af indholdet taget ud.

Det var imidlertid blevet sen aften, da Thomas Hansen endelig kunne vende næsen mod svigersønnens bo.

Han modtoges af datteren med en lidt ængstelig forespørgsel, der fik ham til at slå på, hvor stort et arbejde han havde haft med at få fat i sine sager. Og denne hans udtalelse fik svigersønnen til at gøre en halvt ironisk, halvt hånlige bemærkning, som hentydede til smugleriet.

”Ja, du er et hæderligt fæ”, sagde Thomas Hansen irriteret.

”Derfor kommer du heller ingen vegne!”

”Hvis smuglerne og deres venner en skønne dag puttes i tugthuset, har jeg i alt fald udsigt til at komme længere end de.” svarede svigersønnen.

Men nu blev Thomas Hansen rasende.

”Du er en fej pjalt!” råbte han.

”Du tør ingen ting; du har ikke for to skilling mod i kroppen. Det er sagen! Men spion kan du være; forræder overfor dem, du omgås – ja, for du er opdaget, lille Peter! De har dig i kikkerten...!”

”Nå, så det har de!” Peter Jensen, der havde siddet ned, rejste sig, og hans øjne lynede...

”Så det har de! Men selv om de ikke havde det, så skal jeg nu vise dig, at jeg i alle tilfælde har mod nok til at bekræfte, hvad du antager; det er mig... ja, det er netop mig, der har lavet den redelighed for tyveknægtene i Ommel! Jeg gav toldvæsenet underretning, ikke for nogen gevinsts skyld, men fordi jeg hader og foragter al den råddenskab, al den uhæderlighed, der omgiver mig, - ligesom jeg hader og foragter de bedragerere, der ikke kan tåle at se et menneske kæmpe sig frem på hæderlig vis! Det kan du passende sige dem derude, hr. svigerfar!”

”Svigerfar?!” råbte Svendborg-købmanden.

”Mig skal du ikke mere komme til kalde svigerfar; det er dig vel nok, at jeg er en bedrager! Kom Laurine, du følger med straks! Vi sætter aldrig mere vore ben på dette sted!”

Laurine græd og tryglede, faldt ham om halsen, bad for sig og sin Peter. Men det hjalp alt sammen intet.

Faderen trak hende med sig ud af stuen, ud på gaden. Og turen gik til det nærmeste hotel.

Den næste dags morgen rejste købmand Thomas Hansen og hans datter tilbage til Svendborg..

V

Assessoren

”Jeg har mistet min brud, og jeg er forberedt på at blive ruineret i bund og grund.” sagde Peter Jensen dagen efter modfaldent til assessoren i Kriminalretten på Ærø, den stejle, men retfærdige Claussen.

”Men det får være. Jeg kan ikke med al denne svindel! Og nu er det jo desuden for sent at angre.”

”Angre?” udbrød assessoren. ”Det mangler bare, at De også skulle angre, Peter Jensen!”

”Nej, vær De rolig. Den sag skal komme til at vende sig. Vil ingen anden rode op i skarndyngen, så vil jeg!”

* * *

Den 20. oktober 1831 begyndte rygterne at løbe fra mund til mund på Ærø: samtlige fængsler var gjort rene og sat i stand til at modtage alle dem, der skulle puttes i dem.

Og hvem var der tale om?

Naturligvis alle de mennesker, som direkte eller indirekte havde haft ære i det sidste store smugleri.

Helt hen i vejret var disse rygter ingenlunde. Fængslerne var virkelig bleven sat i stand. Og, hvad der måske var nok så betænkeligt: der var til øen kommet en Justitskommission, som havde den opgave at udfinde de skyldige og - - undersøge etatsråd Carstens forhold til den hele sag.

Der var i de dage en mand – foruden købmand Peter Jensen – der i ualmindelig grad fik vendt alles harme imod sig, den mand, hvis stejle hæderlighedssans havde tvunget ham til at blive angiver: assessor Claussen.

Med lige så stor harme som den, der nu vendte sig mod ham selv, havde han set på, hvor valent, rent ud lovstridigt etatsråd Carstens havde behandlet smugleraffæren.

Carstens havde på foranledning af den kongelige slesvigske Overkriminalret måttet optage nye forhør. Men skønt han her havde haft en del af komplotnets medlemmer for sig – deriblandt selve Johannes Fich, - kom der dog ikke mere ud af disse afhøringer end af de tidligere.

I virkeligheden havde hvert barn på Ærø rede på smugleraffæren. Kun etatsråd Carstens vidste intet som helst, i alt fald ikke med sikkerhed. Han kunne intet konstatere.

Dette forhold ærgrede assessor Claussen. Under udførelsen af skriverembedet under forhørene havde han ved tværspørgsmål søgt at få smuglerne til at røbe sig. Og ved energiske forestillinger havde han søgt at bevæge etatsråd Carstens til at give sagen en alvorligere og eftertrykkeligere behandling.

Men alt var forgæves. Og da skipper Fich og hans svoger og staldbroder Jens Kjeldsen endog havde den frækhed at give ham udsigt til at få del i byttet, dersom han ville vise den samme skånsomhed, som etatsråd Carstens hidtil havde vist dem, blev assessoren så oprørt, at han foretog et ekstraordinært skridt, - et skridt, der skulle bringe ham på bunden af en gabende afgrund.

Han leverede Hans Majestæt Kongen et ”Denuntiationsskrift”, hvori han ikke blot angav forbrydelsen i Ommel, men også den pligtstridige behandling, som etatsråd Carstens havde givet denne sag, endvidere forskellige andre embedsovertrædelser og uordner.

Det kunne se ud, som om assessor Claussen var på den sikre side her. Carstens havde vitterligt ikke gjort sig synderlig store anstrengelser – sådan som det var hans forbandede pligt – for at få Ommel-forbrydelsen opklaret.

Men ét er at have retten på sin side, et andet at have retfærdighedens vogtere med sig.

Carstens var en mand, der af Overretten blev betragtet som et vidunder på en embedsmand, og som sådan var han endda bleven rost for Kongen, hvad der i de tider betød forfremmelse og ordner. Han havde desuden mange venner opad – for resten også nedad – selv blandt forbryderne – mens assessor Claussen med sin korrekthed, sin kedelige hæderlighed stod ene.

Rent umiddelbart var kampvilkårene da ulige for de to. Og assessor Claussen fik øjeblikkelig at mærke, at han havde stukket hånden i en hvepsere.

Men den kommission, han havde ønsket, fik han altså. Den kom endda, uden at han forud var underrettet – hvorimod Carstens var bleven gjort bekendt med dens komme og havde sine sager i

orden. Han var i alt fald beredt til at svare for sig. Og at kunne det er jo i mange tilfælde det afgørende, hvor ret og uret skal lægges på vægtskålen.

Det var en sand panisk skræk, der havde grebet indbyggerne, endog dem, der anså Ommel-forbrydelsens afstraffelse for en velgerning.

At undersøgelsen også var rettet mod etatsråd Carstens, vidste på det tidspunkt ingen. Kommissionen afhørte nemlig etatsråden i hans hjem – mens derimod assessor Claussen måtte møde til forhør på rådhuset.

Ikke etatsrådets, men assessor Claussens forhold til sagen blev bekendt. Og befolkningen rasede med Claussen som den, hvem alle under måtte tilregnes – næst Peter Jensen, som ansås for den, der i sin tid havde gjort opmærksom på det forestående smugleri i Ommel.

Justitskommissionen, der bestod af Overretsråderne Nissen og Esmarch *) syntes i henseende til selve smuglersagen at skulle nå til ganske det samme negative resultat som forhen etatsråd Carstens.

**) Ærø hørte ind under den kongelige slesvigske Overret på Gottorp, hvis forhandlinger førtes på tysk, hvorfor også alle dokumenterne i denne omfattende sag er affattede på dette sprog.*

Alle smuglerne var bleven afhørte, men der var ingen af dem, der fandt sig foranlediget til at tilstå.

Først da assessor Claussen, som så, hvorledes alt vendte sig til det onde for ham, bevægede kommissionsmedlemmerne til prøve den edsafklæggelse, der hidtil kun var bleven stillet forbyrderne i udsigt, fik piben en helt anden lyd.

Nu kom den ene bekendelse efter den anden. Også Fichs brøde blev stillet i det klareste lys. Han havde ikke alene indsmuglet varerne til Ommel, men det var også ham, der i spidsen for seks af sine folk skyndsomst var sejlet til smuglerstedet for at organisere varernes bortbringning til Ærøskøbing.

Men da kommissionsmedlemmerne var kommet så vidt, rejste de deres vej. Og ved et reskript fra Overkriminalretten blev det derpå overdraget etatsråd Carstens at ”forfriske og fortsætte” undersøgelsen angående smugleriet i Ommel – altså et fuldstændigt tillidsvotum.

Og for ligesom at vise, med hvilken foragt man så på ”angiveren”, assessor Claussen, den ærøske Kriminalrets Protokolfører, bestemte Overkriminalretten samtidig – på ganske ulovlig vis – at protokoltilførslen skulle udføres af ”Landfogeden (etatsråd Carstens) egenhændigt, eventuelt ved at lade en skriver skrive efter diktat!”

Mens Claussen således ganske blev sat ud af spillet, føret Carstens sagen til ende og indstillede til Overkriminalretten, at en vis Bautrup, der havde været særlig virksom ved plyndringen i Ommel, idømtes fem års tugthusstraf, mens Fich og to andre hovedmænd efter hans mening burde idømmes vand- og brødstraffe.

På dette punkt viste Overkriminalretten sig dog uenig med etatsråden. Den dømte Fich og Bautrup til hver tre års tugthusstraf og til at udrede sagens omkostninger. Ni og tyve andre, som havde deltaget i smugleriet, dømtes dels til vand- og bødestraffe, dels til bøder og irettesættelser.

Men hvis assessor Claussen kunne tænkes at ville triumfere over dette resultat, så blev hans triumf kort.

Straks efter forelagde Amtmanden i Nordborg ham en Overkriminalretsdom, lydende på, at han, ”for den ham træffende brøde, ved hans grove Denuntiation imod etatsråd og landfoged Carstens i henseende til dennes embedsførelse, kendtes skyldig til eet års suspension fra sine embeder som assessor og aktuar i Stads- og Landretten på Ærø og som branddirektør sammesteds, følgelig ej heller skulle nyde disse embeders indtægter; samt til erstatning af den af ham anledigede undersøgelses og den derefter imod ham anlagte sags omkostninger.”

Med andre ord: han blev kastet ud af sin stilling for et år og hans indtægter – overdroges etatsråd Carstens.

Assessor Claussen, der var fattig og havde hustru og børn, var ved at blive sindssyg af fortvivlelse.

VI

Et møde

En vinteraften bevægede en nedbrudt mandsskikkelse sig gennem Ærøskøbings hovedgade. Ved Peter Jensens købmandsgård blev den gamle herre stående et øjeblik, som om han betænkte sig.

Så gik han ind.

Peter Jensen sad i en høj stol foran sin skrivepult.

Et udtryk af froundring forandrede hans ansigts tungsindige folder, da han så den indtrædende. Han rejste sig langsomt.

”De kommer her, til mig, assessor Claussen?”

Assessoren svarede ikke direkte på hans spørgsmål, men kastede et dokument på pulten.

”Læs”, sagde han tonløst. Han blev stående, idet han støttede sig med den ene hånd til kontorstolens arm.

Peter Jensen så på ham og dernæst på papiret. Så gav han sig til at læse.

Det var et dekret fra Overkriminalretten. Herigennem pålagdes assessor Claussen inden fire uger at udrede til Overrettens sportelkasse 692 rigsbankdaler og 13½ shilling samt 14 rigsbankdaler og 41 ¾ skilling i ”Hebungsgebyr”.

”Jeg forstår ikke...” sagde Peter Jensen.

”Det er mange penge, men... jeg formår jo ikke at råde bod på den ulykke, der er kommet over Dem..”

”Jeg er ruineret. Hvis de panter mig, er jeg fortabt..så har jeg kun døden tilbage. Men min familie, mine stakkels børn...”

”Jeg er selv ved at opgive alt. I morgen den dag erklærer jeg mig konkurs og rejser bort,...hvorhen, ved jeg ikke. Jeg er en slagen mand!”

”jeg havde en bøn til Dem. Men..” Assessoren sank fortvivlet ned i en stol.

”Ja, kan jeg være Dem til nogen nytte, assessor Claussen..De ved, at jeg aldrig har været uvillig til at yde andre en tjeneste...”

Assessoren næsten sprang op af stole.

”Tror De, De vil...alligevel...trods al Deres egen ulykke?”

og han fortsatte:

”Der er kun én, der kan redde mig. En mand, som De kender bedre end jeg, skønt han og jeg er jurister begge to. Det er overretsadvokat Viben Hansen. Han kunne stille et forsvar op for mig. Han kunne standse denne forfærdelige og uretfærdige forfølgelse. Han kunne redde mig...selv formår jeg ingen ting. Jeg er syg på sjæl og legeme..”

”Jeg ved, at han er i Svendborg for tiden, vedblev han. Ville De rejse til ham? Ville De gøre mig den store tjeneste? Jeg skal aldrig glemme Dem det!”

Peter Jensen stirrede på ham.

”I Svendborg?” mumlede han.

Det var, som om han grebes af en ubehagelig følelse.

Men den næste morgen ganske tidlig begav Peter Jensen sig med et skib til Svendborg, hvor han aldrig førhen havde været.

Da han var kommen i land og gik op igennem den smukt liggende by, tænkte han meget på overretsadvokat Viben Hansen og det, han skulle sige til ham, - men mest på den unge kvinde, sammen med hvem han havde drømt om et lykkeligt ægteskab.

Intet øjeblik faldt det ham dog ind, at han ved denne lejlighed skulle gense Laurine. Ja, havde det været tidligere, mens han endnu sad i en god forretning. Så havde han måske nok tænkt på at få et stævnemøde i stand. Men nu, da han ødelagt og mismodig stod i begreb med at gå fra gård og by... Nej, han havde kun tanke for at komme og gå så ukendt som muligt...

Men bedst som han gik på den ene side af gaden, så han på den anden side et stort sort skilt, der med hvide bogstaver forkyndte, at her var ”Thomas Hansens Købmandsforretning”

Han tog øjnene til sig og ilede forbi, mens hjertet tog på at banke. Det manglede bare, at Thomas Hansen skulle se ham og tro, at han præsenterede sig her udenfor butikken for at blive kaldt indenfor.

Han var allerede nået hen til det næste gadehjørne, da han hørte en komme susende efter ham...vistnok en kvinde.

”Åh, undskyld” ... lød en forpustet stemme bag ham.

Han vendte sig.

Det var en tjenestepige.

Hun vidste åbenbart ikke rigtigt, hvad hun skulle sige. Men des ivrigere pegede hun og så sig tilbage mod købmandsgårdens port. Og Peter Jensen måtte uvilkårligt sende blikket i denne retning. Der stod Laurine og vinkede – med et mat smil.

Hun var sortklædt.

Han gik tilbage til hende, fulgt af den forpustede tjenestepige.

”Du går jo forbi!” udbød Laurine og greb hans arm for at føre ham ind i huset.

”Har De ikke fået mit brev?”

--

Laurines far var død. Og hun havde skrevet efter sin hjertenskær. Han havde blot ikke fået brevet, før han tog hjemmefra.

Kort før Thomas Hansen døde, havde han sagt til Laurine:

”Når jeg er væk, så send bud efter Peter. Han kan vist trænge til en ny forretning, og jeg under ham af et godt hjerte min. Jeg har været for hård både mod ham og dig. Laurine...”

Peter Jensen blev købmand i Svendborg og levede et langt og lykkeligt liv med den, han elskede.

Men i sin lykke over at have genvundet sin Laurine, glemte han ikke den stakkels assessor på Ærø, hvis kamp mod uretfærdigheden var endt i en så fortvivlet kamp for tilværelsen.

Peter Jensen fik overretsadvokat Viben Hansen til at tage sig af assessorens sag. Og efter en årelang procedure, hvorunder etatsråd Carstens retspleje på Ærø blev sat i den skarpeste belysning, lykkedes det den dygtige advokat at genrejse sin mandats borgerlige ære og stilling.

Og efter den tid var det forbi med smugleruvæsenet på Ærø.